

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

№9

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

2025
sentyabr

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari

08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google
Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[™]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

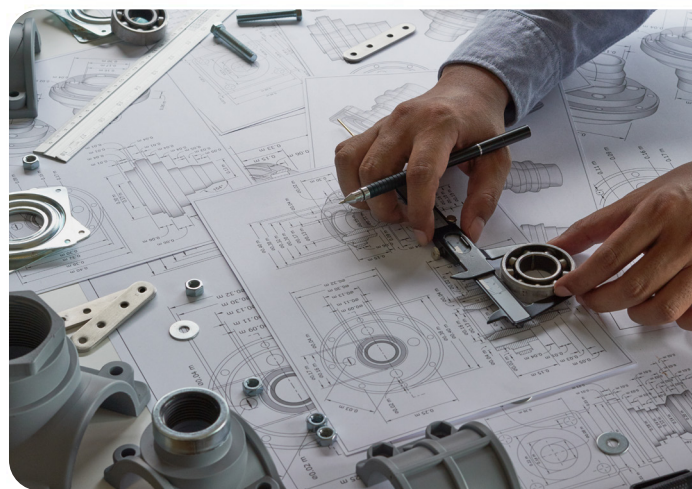
ROAD

INDEX
COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

*Elektron nashr,
520 sahifa, sentyabr, 2025-yil.*

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afarovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

Olmazor tumanining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish ko'rsatkichlari va boshqaruv tizimini tahlil qilish	12
Muminov Fazliddin Xusniddin o'g'li	
Transport va logistika sohalarida sun'iy intellektni qo'llash istiqbollari	19
Usmonov Abbos Valijon o'g'li	
Using matrix analysis methods in marketing strategy in manufacturing enterprises	23
Sheraliev Axror Sodiqovich	
Yer osti konlari suvlari haydash tizimida ejektorli nasoslarni qo'llash imkoniyatlarini tadqiq qilish	30
Xatamova Dilshoda Narmuratovna, Yuldasheva Mohinur Abduxakim qizi	
O'zbekiston Respublikasi tijorat banklari kreditlash amaliyotining me'yoriy jihatlar va huquqiy asoslari	37
Kaxxarov Ulug'bek Xalmatovich	
Eksport salohiyatini boshqarishda ishlab chiqarish faoliyatini baholash metodologiyasi	42
Qodirov Humoyun Tolibjon o'g'li	
Xizmat ko'rsatish korxonalarining raqamli iqtisodiyotga o'tishida xodimlarning mehnat munosabatlari	46
Kurbonova Raxima Jamshedovna	
Transport tizimining Markaziy Osiyo mamlakatlarning milliy iqtisodiy o'sishga ta'sirini hozirgi holati	49
Narziyev Umidjon Baxrillayevich	
Loyiha risklarini boshqarishda risklarni samarali kamaytirish usullari va innovatsion yondashuvlar	54
Marufhanov Davron Xasanovich	
Интеграция ESG-факторов в страховой сектор: возможности, барьеры и развитие рынка	58
Юсуфов Асфандиёр Элдор угли	
Erkin iqtisodiy zonalarda investitsiya loyihalarini samarali moliyalashtirish yo'nalishlari	63
Yuldashev Baxtiyor Gayradjonovich	
Oliy ta'lim tashkilotlarida daromadlar va xarajatlarni shakllantirish konsepsiyasi	67
Kurbanov Jaloladdin Yuldashbayevich	
"Intellectual mulk", "Intellectual kapital", "Nomoddiy aktiv" tushunchalari o'rtasidagi munosabat hamda ulardagi o'zaro bog'liqlik	73
N.D.Maxmudova	
Temir yo'l vokzallarida qo'shimcha xizmatlar rivojlanishi: iqtisodiy samaradorlik va moliyaviy barqarorlik omili	77
Iskandarov Kudrat Shuxratovich	
Iqtisodiyotning agrar sektori salohiyatini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari	83
Bekmirzayev Mirzoxid Adashaliyevich	
Rivojlangan mamlakatlar tajribasi asosida yashirin iqtisodiyotni fiskal vositalar bilan tartibga solish strategiyasi	87
Ergasheva Malikaxon Avazxon qizi	
Iqtisodiyotning real sektorida investitsion loyihalarni moliyalashtirishdagi muammolar	91
Qosimova Lola Sultanovna	
Mashinasozlik sanoati tarmog'ini rivojlantirishda yashil texnologiyalarni tadbiq etish usullari va yo'llari	96
Xursandov Komiljon Maxmatkulovich	
Innovatsion iqtisodiyotni shakllantirish sharoitida mintaqalar ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishidagi qiyinchiliklar va imkoniyatlar	100
Rajabov Alibek Xushnadbekovich	

Ways to enhance financial transparency in utility service organizations through the digitalization of internal audit mechanisms.....	106
Primova Shakhnoza Komiljonovna	
Temir oksidli pigmentlarning ishlab chiqarish manbalari va jahon bozorida rivojlanish tendensiyalari	110
Askarova Nilufar Musurmanovna, Axmedova Nigora Erkin qizi	
Potential GDP Estimation and Output Gaps in Emerging Economies: A Comparative Review	120
Mukhammedova Azizakhon Ikromjon kizi	
Tijorat banklari likvidligiga indikativ foizlarning ta'sirini baholash.....	124
Tursunpo'latov Sohibnazar Kasimjon o'g'li	
Respublikamizda yetishtirilayotgan jun xomashyosining miqdori va texnologik xususiyatlari tahlili	131
Ismoyilov I.B., Qayumov J.A., Ismoyilov F.B., Qo'ldoshev E.I.	
Mahalla instituti asosida kambag'allikni qisqartirishda targetlash mexanizmlarining samaradorligi	137
Baratov J.N.	
Tijorat banklarida aktivlar boshqaruvini tashkil etish mexanizmlari	144
To'ychiyev Otabek Shamshiyevich	
Оптимизация жилищной инфраструктуры с учетом инсоляции и урбанизации как фактор региональной экономики	150
Далиев Ахтам Шарафутдинович	
Harbiy ta'lim muassasalarida mashg'ulotlarni tashkil etishda intellektual o'qitish tizimlarining roli.....	154
Maxamadov Rustam Xabibullayevich, Djamatov Mustafa Xatamovich	
Valyuta operatsiyalarini amalga oshirish mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha xorij tajribasi.....	160
Xoshimov Og'abek Nizomjon o'g'li	
Qurilish sanoati korxonalarida innovatsiyalarni boshqarishning o'ziga xos xususiyatlari	169
Yuldasheva Kamola Miraliyevna	
Jismoniy shaxslardan undiriladigan "daromad" solig'ining iqtisodiy tahlili	173
Ergasheva Lobar Raxmatulla qizi	
Hududlarda inson salohiyatini takomillashtirish yo'llari.....	180
Tojiyeva Muhayyo Valiyevna	
Banklar reytingini prognoz qilishning ekonometrik tahlili	188
Karabaev Nodir Abduhamidovich	
Raqamli iqtisodiyot rivojida yangi bank xizmat turlarini rivojlantirish istiqbollari	201
Norov Akmal Ruzimamatovich, Norova Nozima Nabiyevena	
O'zbekistonda makroiqtisodiy barqarorlik va o'rta muddatli soliq-budjet siyosatining ahamiyati.....	207
Sharopov Dilshodjon Raxmatullayevich	
Tijorat banklarining resurs bazasini mustahkamlash muammolari va ularni raqamli texnologiyalar orqali bartaraf etish yo'llari.....	211
Mirpulatova Luiza Mansurovna	
O'zbekiston Respublikasida raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishning iqtisodiy-ijtimoiy oqibatlarini tahlili	216
Xatamov Nurbek Ochidiyevich	
O'zbekiston turizm sohasida innovatsion faollikni oshirishning shakllari	222
Xaitov Oxunjon Nomoz o'g'li	
Turizm va mehmonxona industriasida xizmatlar sifatini oshirishda yashil texnologiyalarni joriy etish jarayonida innovatsiyalar va tadbirkorlik amaliyotining o'rganilishi	227
Kamolova Mohinur Iskandarovna	
Davlat ulushi 50 foiz va undan yuqori bo'lgan aksiyadorlik jamiyatlarida dividend siyosati.....	239
Suyunov Otabek Shuxrat o'g'li	

Big data и искусственный интеллект как драйверы цифровой экономики	242
Бозорова Ирина Жуманазаровна	
Mahalliyashtirish asosida mahsulotlar ishlab chiqarish ko'rsatkichlari tahlili va rivojlantirish istiqbollari (Namangan viloyati misolida)	247
Mirzabaev Xusniddin Muxamadjonovich	
Temir yo'l transportida yo'llarni ta'mirlash korxonalari faoliyati samaradorligini oshirish	254
Allabergenov Sherzod Maksudbayevich	
Актуальные вопросы финансирования инвестиционных проектов	259
Шомуродов Равшан Турсункулович. Рашидова Дилфуза Ганиевна	
Milliy darajada iqtisodiy xavfsizlikning ekologik omillari	266
Ibrogimov Sherzodbek Xalimjon o'g'li	
Zamonaviy texnologiyalar va raqamli yondashuvlarning individuallashtirilgan xizmatlarda tutgan o'rni	276
Raxmatov Aziz Tolipovich	
Barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashda monetar omillardan samarali foydalanish	280
Uskenbayeva Dilnoza Boxodir qizi	
Mahalliy moda brendlarini iste'molchilar kiyinish imijiga ta'sirini ekonometrik baholash	286
Tuxtayeva Oydinoy Normamatovna	
Moliyaviy innovatsiyalarni banklarga joriy etishning afzalliklari	290
Makhmudova Mukhlisa Kodirjon kizi	
Kichik biznesni innovatsion rivojlantirish strategiyasi	295
Muxitdinov Shuxrat Ziyavitdinovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida parrandachilikni rivojlantirishni modellashtirish usullari	299
Bobomuratov Imomkul Islamovich	
Mehnat resurslaridan foydalanishning xususiyatlari va tashkil etish mezonlari	306
Kobilova Zebo Bobokulovna	
Зелёное бюджетирование как инструмент повышения эффективности управления государственными финансами	311
Наимов Шохрух Шарофиддинович	
Soliq ma'murchiligi va raqobat muhitiga oid ilmiy nazariy qarashlar	318
Donaboyev Jahongir Husan o'g'li	
Особенности создание полимерных композиционных материалов на основе вторичного сырья	324
Маджидов Абдинаби Аманович	
O'zbekistonning BMT "Elektron hukumatni rivojlantirish indeksi"dagi o'rnini yaxshilash choralari	330
Umarova Durdona Abdumannabovna	
Ekologik auditning axborot bilan ta'minlanishi	335
Abdullayev Xurshidjon Nazrullo o'g'li	
Анализ механизмов управления и контроля финансовыми ресурсами на предприятиях с государственной долей, на примере АО "Узметкомбинат"	340
Ахмедов Дилшод Турсункулович	
O'zbekiston Respublikasida QQS ma'murchiligi amaliyoti tahlili	347
Eshkarayev Bobir Chariyevich	
Сравнительный анализ отечественных и зарубежных подходов к оценке финансовой устойчивости компаний	354
Утемуратова Магрифа Пердебаевна	
Uy - joy kommunal xo'jaligi sohasida innovatsion loyihalarning iqtisodiy samaradorligini yanada takomillashtirish	359
Berdiyeva Dilfuza Axatovna, Matkomilov Mirjalol Mirkomil o'g'li	

Namangan viloyatida nodavlat maktablar salohiyati.....	363
Abdusattorov Sodiqjon Hakimjon o'g'li	
Kimyo sanoatida loyihalarni baholash va monitoring qilishning iqtisodiy samaradorlikka ta'siri.....	369
Sabirov Oybek Shavkatbekovich	
Gaz va gazkondensatning harakatlanish qobiliyatini oshirish usullar tahlili	374
Abdirazakov Akmal Ibragimovich, Boymurodov Boynazar Muradillayevich	
O'zbekiston sharoitida Agile davlat boshqaruvining kelajak istiqbollari	379
Sayfiyev Jasur Ravshanovich	
Bank korporativ boshqaruv samaradorligi va uning moliyaviy ko'rsatkichlari	384
Temirov Abdulaziz Alimjanovich	
Tijorat banklarining moliyaviy risklari	390
Suxrob Narzullayevich Xolmatov	
Makroiqtisodiy ko'rsatkichlarni ekonometrik modellash va tahlil qilish.....	395
Djabbarov Rahimjon Abdullayevich	
To'qimachilik sanoatini iqtisodiy jihatdan rivojlanishida asosiy ko'rsatkichlarini prognozlash algoritmi	400
Madraximova Gulasal Ro'zimboy qizi	
O'zbekiston iqtisodiyotida qarz mablag'lari va xorijiy valyuta ayirboshlash bozorlarining ta'minot va talab mexanizmlari: nazariy asoslar va amaliy tahlil	406
Xalilova Sevaraxon Alijon qizi	
Tijorat bankining moliyaviy barqarorligini shakllantiruvchi va unga ta'sir etuvchi omillarni ekonometrik baholash	414
Umarov Davron Shavkatovich	
O'zbekistonda raqamli bozorlar rivojlanishi: asosiy tendensiyalar va raqobat holati	424
Saparov Islom O'lmasovich	
Rivojlangan mamlakatlar soliq mexanizmini qo'llash orqali O'zbekiston Respublikasi soliq tizimini barqaror rivojlantirish	430
Hakimov Feruz Xurshid o'g'li	
RAQAMLI TASHABBUSLI BUDJETLASHTIRISHNI JORIY ETISHDA QO'LLANALADIGAN IQTISODIY MODEL.....	437
Xamidov Xabibullo Xikmatulla o'g'li	
NONPARAMETRIC SEQUENTIAL CONFIDENCE ESTIMATION BY FIXED-WIDTH CONFIDENCE INTERVALS: ASYMPTOTIC CONSISTENCY AND ASYMPTOTIC EFFICIENCY	444
Tursunov Gafur Tairovich	
DAVLATNING BUDJET SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISHNING DOLZARB MASALALARI	453
A.A. Ismailov	
"HOZIRGI RAQAMLI ASRDA STARTAPLARNING IQTISODIY RIVOJLANISHGA TA'SIRI"	459
Sultonov Omon Juma o'g'li	
MA'LUMOTLARNI TOZALASH VA OPTIMALLASHTIRISHNING STATISTIK USULLARI	463
Qosimjonov G'ulomjon Qosimovich	
XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAYYORLANGAN MOLIYAVIY HISOBOT AUDITINI O'TKAZISH XUSUSIYATLARI	467
Meliev Isroil Ismoilovich	
YAPONIYA TIJORAT BANKLARIDA DEPOZIT OPERATSIYALARNI RIVOJLANTIRISHNING O'ZIGA XOS JIHATLARI	473
Rahimov Akmal Matyaqubovich	
OLIY TA'LIM TIZIMIDA TA'LIM SIFATI VA OLIY TA'LIM TASHKILOTLARI REYTINGINI SHAKLLANTIRISH: AXBOROT-TAHLILY DASHBOARD YONDASHUVI	481
Bozorova Muazzam Hamid qizi, Hakimova Mushtariybonu Hamid qizi	
QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARIGA BAHO SHAKLLANISHI VA UNI SAMARALI BOSHQARISH	487
B. Djurayev	

TIJORAT BANKLARI RAQOBATBARDOSHLIGIGA KORPORATIV BOSHQARUV VA SHAFFOFLIKNING TA'SIRI	494
Abduraxmanova Matluba Maxamadaminovna	
IJTIMOY YORDAM JAMG'ARMALARI MABLAG'LARINI G'AZNACHILIK ORQALI MARKAZLASHGAN YURITISHNING ILMIY ASOSI	500
Dovutov Faxriddin Javlijevich	
IPO JARAYONINING IQTISODIY MOHIYATI VA AKSIYADORLIK JAMIYATLARI RIVOJLANISHIDAGI ROLI	511
Mamatmurodov Alisher Saparboyevich	
ICHKI AUDIT SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING ILMIY-METODIK ASOSLARI VA BUXGALTERIYA MA'LUMOTLARIDAN FOYDALANISH MEXANIZMLARI	519
Xamidov Javoxir Shavkat o'g'li	
YASHIL INVESTITSİYALAR, PPP VA KLAS TER MEXANIZMLARI ORQALI BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISH.....	523
Siradjev Ilxom Toxirovich	

YASHIL INVESTITSİYALAR, PPP VA KLASSTER MEXANIZMLARI ORQALI BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISH

Siradjev Ilxom Toxirovich

Qarshi davlat universiteti,
mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada yashil investitsiyalar, davlat-xususiy sheriklik (PPP) va klaster mexanizmlarining boshqaruv samaradorligini oshirishdagi oʻrni va ahamiyati tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida iqtisodiy tizimlarda barqaror rivojlanishni taʼminlash, resurslardan samarali foydalanish hamda ekologik muvozanatni saqlashda ushbu mexanizmlarning oʻzaro integratsiyasi muhim omil ekanligi asoslab beriladi. Shuningdek, innovatsion boshqaruv yondashuvlari orqali investitsiya muhitini yaxshilash, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish va hududiy rivojlanishni jadallashtirish imkoniyatlari yoritilgan. Tadqiqot natijalari yashil iqtisodiyotga oʻtish sharoitida boshqaruv tizimlarini takomillashtirish boʻyicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Kalit soʻzlar: yashil investitsiyalar, PPP, klaster, boshqaruv samaradorligi, barqaror rivojlanish, yashil iqtisodiyot, innovatsiyalar, ekologik muvozanat, investitsiya siyosati.

Abstract. This article examines the role of green investments, public-private partnership (PPP) mechanisms, and cluster approaches in improving management efficiency. The study substantiates that the integration of these mechanisms is a key factor in ensuring sustainable development, efficient resource utilization, and environmental balance. It also explores opportunities for enhancing the investment climate, increasing production efficiency, and accelerating regional development through innovative management approaches. The findings contribute to the development of scientific and practical recommendations for improving management systems in the context of the transition to a green economy.

Keywords: green investments, public-private partnership, cluster, management efficiency, sustainable development, green economy, innovation, investment policy, environmental balance.

Аннотация. В данной статье анализируется роль зеленых инвестиций, механизмов государственно-частного партнерства (PPP) и кластерного подхода в повышении эффективности управления. В ходе исследования обосновано, что интеграция указанных механизмов является важным фактором обеспечения устойчивого развития, рационального использования ресурсов и сохранения экологического баланса. Также рассматриваются возможности совершенствования инвестиционного климата, повышения производственной эффективности и ускорения регионального развития на основе инновационных управленческих подходов. Полученные результаты могут быть использованы при разработке научно-практических рекомендаций по совершенствованию систем управления в условиях перехода к зеленой экономике.

Ключевые слова: зеленые инвестиции, государственно-частное партнерство, кластер, эффективность управления, устойчивое развитие, зеленая экономика, инновации, инвестиционная политика, экологический баланс.

KIRISH

Soʻnggi yillarda jahon iqtisodiyotida barqaror rivojlanishga erishish, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va ekologik muammolarni kamaytirish masalalari ustuvor ahamiyat kasb etmoqda. Iqlim oʻzgarishi, atrof-muhit degradatsiyasi hamda resurslar cheklanganligi sharoitida anʼanaviy iqtisodiy rivojlanish modellari oʻzining nisbiy chegaralarini namoyon etmoqda. Shu bois global miqyosda yashil iqtisodiyot tamoyillariga asoslangan yangi rivojlanish modeliga bosqichma-bosqich oʻtish zarurati yuzaga kelmoqda.

Ushbu jarayonda yashil investitsiyalarni kengaytirish, samarali boshqaruv tizimlarini shakllantirish hamda davlat va xususiy sektor oʻrtasidagi hamkorlikni mustahkamlash muhim ahamiyat kasb etadi. Yashil investitsiyalar ekologik toza texnologiyalarni joriy etish, energiya samaradorligini oshirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishni kengaytirish hamda atrof-muhitga taʼsirni kamaytirishga qaratilgan moliyaviy resurslar majmuasini ifodalaydi. Bunday investitsiyalar ekologik barqarorlikni taʼminlash bilan birga uzoq muddatli iqtisodiy samaradorlik va raqobatbardoshlikni ham oshiradi.

Shu bilan birga, yashil investitsiyalarni jalb etish va ularni samarali boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish dolzarb ilmiy-amaliy vazifa hisoblanadi. Davlat-xususiy sheriklik (PPP) mexanizmi infratuzilma loyihalarini amalga oshirishda moliyaviy resurslarni diversifikatsiya qilish, risklarni oqilona taqsimlash va boshqaruv samaradorligini oshirish imkonini beruvchi muhim vosita sifatida namoyon boʻlmoqda. Ayniqsa, yashil loyihalarni amalga oshirishda PPP mexanizmlaridan foydalanish investitsiya jarayonlarini jadallashtirish va innovatsion yechimlarni keng joriy etishga

xizmat qiladi.

Shu nuqtai nazardan, davlat va xususiy sektor o'rtasidagi samarali hamkorlikni rivojlantirish barqaror rivojlanishning muhim shartlaridan biri hisoblanadi. Klaster yondashuvi esa ishlab chiqarish, ilmiy-tadqiqot va xizmat ko'rsatish subyektlarini bir hududda yoki bir tarmoq doirasida integratsiyalash orqali sinergiya samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Klasterlar innovatsiyalarni tez joriy etish, qo'shilgan qiymatni oshirish va hududiy iqtisodiy rivojlanishni jadallashtirishda muhim rol o'ynaydi. Ayniqsa, yashil iqtisodiyot sharoitida ekologik toza ishlab chiqarish va resurslardan samarali foydalanishga asoslangan klasterlarni rivojlantirish alohida ahamiyatga ega.

Mazkur tadqiqotning maqsadi — yashil investitsiyalar, PPP va klaster mexanizmlarining o'zaro uyg'unlashuvi orqali boshqaruv samaradorligini oshirish imkoniyatlarini tahlil qilishdan iborat. Tadqiqot doirasida ushbu mexanizmlarning nazariy asoslari, amaliy ahamiyati hamda ularni integratsiyalash orqali erishiladigan iqtisodiy va ekologik samaralar o'rganiladi. Shuningdek, boshqaruv tizimlarini takomillashtirish va barqaror rivojlanishni ta'minlashga qaratilgan ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqish ko'zda tutiladi.

Mazkur maqolaning ilmiy yangiligi shundan iboratki, unda yashil investitsiyalar, PPP va klaster mexanizmlarining kompleks integratsiyasi boshqaruv samaradorligini oshirishning tizimli omili sifatida asoslab beriladi. Tadqiqot natijalari iqtisodiy siyosatni shakllantirish, investitsiya faoliyatini rivojlantirish hamda hududiy boshqaruv tizimlarini takomillashtirishda muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Yashil iqtisodiyot va barqaror rivojlanish masalalari so'nggi yillarda iqtisodiy tadqiqotlarning ustuvor yo'nalishiga aylangan. Xususan, United Nations Environment Programme (UNEP) tomonidan ishlab chiqilgan konsepsiyalarda yashil iqtisodiyot resurslardan samarali foydalanish, past uglerodli rivojlanish va ijtimoiy inklyuzivlikni ta'minlashga qaratilgan tizim sifatida talqin etiladi [1]. UNEP hisobotlarida yashil investitsiyalar iqtisodiy o'sishni ekologik barqarorlik bilan uyg'unlashtiruvchi muhim omil sifatida baholanadi.

Barqaror rivojlanishning global kun tartibini belgilab bergan United Nations tomonidan qabul qilingan Barqaror rivojlanish maqsadlari (SDGs) doirasida ham yashil investitsiyalarni kengaytirish ustuvor vazifa sifatida qayd etilgan [2]. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ekologik yo'naltirilgan investitsiyalar uzoq muddatda iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash bilan birga, ijtimoiy farovonlikni oshirishga ham xizmat qiladi.

Yashil investitsiyalarni moliyalashtirish va boshqarish masalalari World Bank hamda Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) tomonidan keng o'rganilgan. Ularning ilmiy tahlillarida davlat siyosati, institutsional muhit va moliyaviy instrumentlarning uyg'unligi yashil loyihalarning muvaffaqiyatli amalga oshirilishida muhim omil ekanligi ta'kidlanadi [3-4]. Xususan, yashil obligatsiyalar, karbon bozorlari va imtiyozli kreditlar samarali boshqaruv vositalari sifatida ko'rib chiqiladi.

Davlat-xususiy sheriklik (PPP) mexanizmlari bo'yicha ilmiy adabiyotlarda ushbu yondashuv infratuzilma va ijtimoiy loyihalarni moliyalashtirishda samarali vosita sifatida yoritilgan. World Bank va Asian Development Bank (ADB) tadqiqotlarida PPP mexanizmi davlat va xususiy sektor o'rtasida risklarni taqsimlash, investitsiyalarni jalb qilish va xizmatlar sifatini oshirish imkonini berishi qayd etilgan [5-6]. Ayniqsa, yashil infratuzilma loyihalarida PPP mexanizmlaridan foydalanish investitsiya samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Klaster nazariyasi iqtisodiy rivojlanishning muhim konseptual yo'nalishlaridan biri sifatida Michael Porter tomonidan ishlab chiqilgan bo'lib, unda klasterlar bir hududda joylashgan o'zaro bog'liq korxonalar va institutlar majmui sifatida ta'riflanadi [7]. Porterning ilmiy ishlari klasterlar doirasida hamkorlik va raqobat uyg'unligi innovatsion faollikni oshirishini asoslab beradi. Keyingi tadqiqotlarda klaster yondashuvi hududiy iqtisodiy rivojlanish va ishlab chiqarish samaradorligini oshirishda muhim omil sifatida baholangan [8].

Zamonaviy ilmiy izlanishlarda yashil investitsiyalar, PPP va klaster mexanizmlarining integratsiyalashuvi masalasi alohida e'tibor qozonmoqda. Tadqiqotchilar ushbu mexanizmlarning o'zaro uyg'unligi boshqaruv samaradorligini oshirish, innovatsiyalarni jadallashtirish va barqaror rivojlanishni ta'minlashda sinergetik ta'sirga ega ekanligini ta'kidlamogda [9]. Shu bilan birga, ayrim tadqiqotlarda institutsional muhitni yanada takomillashtirish, normativ-huquqiy bazani rivojlantirish hamda moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish zarurligi qayd etilgan [10].

Milliy darajadagi tadqiqotlarda ham O'zbekiston sharoitida yashil iqtisodiyotga o'tish, investitsiya muhitini yaxshilash va klasterlarni rivojlantirish masalalari keng yoritilmoqda. Ushbu izlanishlarda davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini kuchaytirish, PPP asosidagi loyihalarni kengaytirish va innovatsion klasterlarni shakllantirish boshqaruv samaradorligini oshirishning muhim yo'nalishlari sifatida ko'rsatib o'tilgan [11].

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, yashil investitsiyalar, PPP va klaster mexanizmlarining kompleks integratsiyasi masalasi hali yetarli darajada tizimli o'rganilmagan. Ayniqsa, ularning o'zaro bog'liqligi va boshqaruv samaradorligiga ta'sirini chuqur tadqiq etish zarurati mavjud.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda yashil investitsiyalar, davlat-xususiy sheriklik (PPP) va klaster mexanizmlarining boshqaruv samaradorligiga ta'sirini kompleks baholashga qaratilgan ilmiy-uslubiy yondashuvlar qo'llanildi. Tadqiqot metodologiyasi nazariy va amaliy usullar uyg'unligiga asoslanib, tizimli, institutsional hamda integratsion yondashuvlarni o'z ichiga oladi.

Tadqiqotning nazariy asosini yashil iqtisodiyot konsepsiyasi, barqaror rivojlanish tamoyillari va klaster nazariyasi tashkil etadi. Xususan, United Nations Environment Programme tomonidan ishlab chiqilgan yashil iqtisodiyot modeli hamda Michael Porter ning klaster nazariyasi mazkur tadqiqotning metodologik poydevori sifatida xizmat qildi. Shuningdek, davlat-xususiy sheriklik bo'yicha World Bank va Asian Development Bank tomonidan ilgari surilgan yondashuvlar ham inobatga olindi.

Tadqiqot jarayonida integratsiyalashgan yondashuv qo'llanilib, yashil investitsiyalar, PPP va klaster mexanizmlarining o'zaro sinergetik ta'siri tahlil qilindi. Ushbu yondashuv orqali mazkur mexanizmlarning alohida emas, balki yagona tizim sifatida boshqaruv samaradorligiga ta'siri baholandi.

Tadqiqotning ayrim cheklovlari sifatida statistik ma'lumotlarning ochiqlik darajasi va mavjudlik ko'rsatkichlari hamda mintaqalar kesimidagi ma'lumotlar tafovutlari qayd etilishi mumkin. Shu bilan birga, qo'llanilgan metodologiya mazkur muammoni kompleks yoritish va ilmiy asoslangan xulosalar chiqarish imkonini beradi.

Mazkur metodologik yondashuv tadqiqot natijalarining ishonchligi, obyektivligi va amaliy ahamiyatini ta'minlashga xizmat qiladi hamda boshqaruv samaradorligini oshirish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqish imkonini beradi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Yashil iqtisodiyot sharoitida boshqaruv samaradorligini oshirishda moliyaviy, institutsional va ishlab chiqarish mexanizmlarining uyg'unlashuvi muhim ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtai nazardan, yashil investitsiyalar, davlat-xususiy sheriklik (PPP) va klaster yondashuvi boshqaruv tizimini modernizatsiya qilishning asosiy vositalari sifatida qaraladi.

Yashil investitsiyalar ekologik barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan kapital qo'yilmalar bo'lib, ular energiya samaradorligi, qayta tiklanuvchi energiya, chiqindilarni boshqarish va ekologik innovatsiyalarni moliyalashtirishni o'z ichiga oladi. Ushbu investitsiyalar iqtisodiy o'sishni ekologik xavfsizlik bilan uyg'unlashtirish imkonini beradi. Natijada ishlab chiqarish xarajatlari optimallashtiriladi, resurslardan samarali foydalanish ta'minlanadi hamda uzoq muddatli barqaror iqtisodiy o'sish uchun mustahkam zamin yaratiladi. Shu bilan birga, ular iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirish bilan bir qatorda ekologik risklarni kamaytirishga xizmat qiladi.

Davlat-xususiy sheriklik (PPP) mexanizmi davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlik asosida infratuzilma va xizmatlar ko'rsatishni rivojlantirishni nazarda tutadi. Ushbu model orqali yirik ekologik va innovatsion loyihalarni amalga oshirish imkoniyati kengayadi. PPP mexanizmi davlat byudjeti yukini muvozanatlash, xususiy investitsiyalarni faol jalb etish va boshqaruv samaradorligini oshirishda muhim vosita hisoblanadi. Ayniqsa, yashil energetika va ekologik infratuzilma loyihalarida uning ahamiyati yanada ortib bormoqda.

Klaster mexanizmi o'zaro bog'liq korxonalar, ilmiy markazlar va xizmat ko'rsatuvchi tashkilotlarning hududiy jihatdan integratsiyalashuvi asosida shakllanadi. Bu yondashuv innovatsiyalarni tezkor joriy etish va ishlab chiqarish samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Klaster tizimi iqtisodiy subyektlar o'rtasida hamkorlikni mustahkamlab, resurslardan samarali foydalanish va yuqori qo'shilgan qiymat yaratishni ta'minlaydi. Natijada hududiy rivojlanish uchun qulay iqtisodiy muhit shakllanadi.

Yashil investitsiyalar, PPP va klaster mexanizmlarining integratsiyasi boshqaruv tizimida sinergetik samarani yuzaga keltiradi. Bu integratsiya iqtisodiy, ekologik va institutsional omillarni yagona tizimda uyg'unlashtirish imkonini beradi. Mazkur mexanizmlar orqali boshqaruv jarayonlari optimallashtirilib, qaror qabul qilish tezligi va sifati oshadi. Raqamli texnologiyalar bilan uyg'unlashganda esa boshqaruv tizimi yanada samarali va shaffof tus oladi.

Hududlar kesimida ushbu mexanizmlar infratuzilmani rivojlantirish, yangi ish o'rinlarini yaratish va ekologik muammolarni hal etishda muhim rol o'ynaydi. Bu esa hududiy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta'minlaydi. Umuman olganda, yashil investitsiyalar, PPP va klaster mexanizmlari uzoq muddatli strategik rivojlanish yo'nalishlarini belgilashda muhim vosita hisoblanadi hamda ular orqali iqtisodiyotning tarkibiy modernizatsiyasi samarali amalga oshiriladi (1-jadval).

1-jadval

Yashil investitsiyalar, PPP va klaster mexanizmlarining boshqaruv samaradorligiga ta'siri va natijalari¹

№	Mexanizm	Ta'siri (iqtisodiy, ekologik, institutsional)	Natija (samaradorlik)
1	Yashil investitsiyalar	Ekologik loyihalarni moliyalashtirish, resurs tejamkorlikni oshirish	Ekologik barqarorlik va iqtisodiy o'sish
2	Yashil investitsiyalar	Qayta tiklanuvchi energiyani rivojlantirish	Energiya mustaqilligi va xarajatlar kamayishi
3	Yashil investitsiyalar	Ekologik innovatsiyalarni joriy etish	Raqobatbardoshlik oshadi
4	PPP (davlat-xususiy sheriklik)	Xususiy sektor investitsiyalarini jalb qilish	Byudjet yukining kamayishi
5	PPP	Infratuzilma loyihalarini tez amalga oshirish	Xizmatlar sifati va tezligi oshadi
6	PPP	Innovatsion va ekologik loyihalarni qo'llab-quvvatlash	Boshqaruv samaradorligi oshadi
7	Klaster mexanizmi	Korxonalar va ilmiy markazlar integratsiyasi	Innovatsiya tezlashadi
8	Klaster mexanizmi	Resurslardan birgalikda foydalanish	Xarajatlar kamayadi
9	Klaster mexanizmi	Hududiy ishlab chiqarish tizimini rivojlantirish	Qo'shilgan qiymat oshadi
10	Integratsiyalashgan yondashuv	Green + PPP + Klaster sinergetik ta'siri	Barqaror rivojlanish va samarali boshqaruv

Mazkur jadval yashil investitsiyalar, PPP va klaster mexanizmlarining boshqaruv tizimiga ko'rsatadigan kompleks ta'sirini tizimli ravishda aks ettiradi. Unda har bir mexanizmning iqtisodiy, ekologik va institutsional jihatlarini o'zaro uyg'un holda ko'rib chiqilib, ularning bog'liqligi aniq ifodalangan.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, ushbu uch mexanizmning integratsiyasi boshqaruv samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Xususan, yashil investitsiyalar ekologik barqarorlikni ta'minlansa, PPP mexanizmi moliyaviy va institutsional barqarorlikni mustahkamlaydi, klaster yondashuvi esa ishlab chiqarish samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Ularning o'zaro uyg'unlashuvi natijasida barqaror rivojlanishga yo'naltirilgan kompleks boshqaruv modeli shakllanadi (1-rasm).

№	Mexanizm	Ta'sir yo'nalishlari (iqtisodiy, ekologik, institutsional)	Natija (samaradorlik)
1	Yashil investitsiyalar	Ekologik loyihalarni moliyalashtirish, resurs tejamliligini oshirish	Ekologik barqarorlik va iqtisodiy o'sish
2	Yashil investitsiyalar	Qayta tiklanuvchi energiyani rivojlantirish	Energiya mustaqilligi va xarajatlar kamayishi
3	PPP	Ekologik innovatsiyalarni joriy etish	Raqobatbardoshlik oshadi
4	PPP	Xususiy sektor investitsiyalarini jalb qilish	Byudjet yukining kamayishi
5	PPP	Infratuzilma loyihalarini tez amalga oshirish	Xizmatlar sifati va tezligi oshadi
6	Klaster mexanizmi	Innovatsion va ekologik loyihalarni qo'llab-quvvatlash	Boshqaruv samaradorligi o'sadi
7	Klaster mexanizmi	Korxonalar va ilmiy markazlar integratsiyasi	Innovatsiya tezlashadi
8	Klaster mexanizmi	Resurslardan birgalikda foydalanish	Xarajatlar kamayadi

1-rasm. “Yashil investitsiyalar, PPP va klaster mexanizmlarining boshqaruv samaradorligiga ta'siri va natijalari: barqaror rivojlanishning konseptual modeli (A3 infografika)”²

Mazkur rasm yashil iqtisodiyot sharoitida boshqaruv samaradorligini oshirishning uch asosiy mexanizmi — yashil investitsiyalar, davlat-xususiy sheriklik (PPP) va klaster yondashuvi — o‘zaro integratsiyasi asosida barqaror rivojlanishni ta’minlash modelini ifodalaydi. Rasm tizimli yondashuv asosida tuzilgan bo‘lib, iqtisodiy, ekologik va institutsional omillar uyg‘unligini aks ettiradi.

Rasmning yuqori qismida joylashgan sarlavha mazkur modelning ilmiy yo‘nalishini aniq belgilaydi. Unda uchta asosiy mexanizm orqali boshqaruv samaradorligini oshirish g‘oyasi ifodalangan bo‘lib, bu tadqiqot mavzusining dolzarbligini ko‘rsatadi.

Rasm markazida uchta doira — PPP, yashil investitsiyalar va klaster mexanizmi — o‘zaro kesishgan holda tasvirlangan. Ushbu kesishuv markazida “barqaror rivojlanish” tushunchasi joylashgan bo‘lib, bu uch mexanizmning sinergetik ta’siri natijasida barqaror iqtisodiy tizim shakllanishini anglatadi.

PPP modeli markaziy yuqori qismda joylashgan bo‘lib, davlat va xususiy sektor hamkorligini ifodalaydi. Bu mexanizm yirik infratuzilma va ekologik loyihalarni amalga oshirishda moliyaviy va institutsional imkoniyatlarni kengaytiradi. Chap tomonda joylashgan yashil investitsiyalar bloki ekologik loyihalarni moliyalashtirish, resurs tejash va qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirishni ifodalaydi. Bu komponent ekologik barqarorlikni ta’minlashda muhim omil hisoblanadi. O‘ng tomonda joylashgan klaster mexanizmi esa korxonalar, ilmiy markazlar va xizmat

ko'rsatuvchi tashkilotlar o'rtasidagi integratsiyani ifodalaydi. Bu esa innovatsion rivojlanishni tezlashtirib, hududiy iqtisodiy samaradorlikni oshirishga xizmat qiladi.

Rasmning o'rta qismida joylashgan jadval uch mexanizmning iqtisodiy, ekologik va institutsional ta'sirini tizimli ravishda ko'rsatadi. Ushbu jadval orqali nazariy model amaliy natijalar bilan uzviy bog'langan. Jadvalda ekologik barqarorlik, energiya mustaqilligi, xarajatlarning optimallashtirish, raqobatbardoshlikning oshishi hamda boshqaruv samaradorligining kuchayishi kabi natijalar alohida ajratib ko'rsatilgan. Bu esa modelning real iqtisodiy samaradorligini tasdiqlaydi.

Rasmda quyosh panellari, shamol generatorlari, elektromobillar va zaryadlash stansiyalari tasvirlangan bo'lib, ular yashil iqtisodiyotning amaliy jihatlari ifodalaydi. Ushbu elementlar modelning real sektor bilan uzviy bog'liqligini yanada kuchaytiradi. Ranglar uyg'unligi ham muhim ahamiyatga ega: yashil rang ekologiyani, oltin va sariq rang iqtisodiy o'sishni, ko'k rang esa texnologik va institutsional rivojlanishni ifodalaydi.

Rasmning pastki qismida umumiy xulosa keltirilgan bo'lib, unda uch mexanizmning integratsiyasi boshqaruv samaradorligini oshirish va barqaror rivojlanishni ta'minlashga xizmat qilishi ilmiy asosda ta'kidlangan (2-jadval).

2-jadval

O'zbekistonda PPP va klaster mexanizmlari orqali boshqaruv samaradorligini oshirish ko'rsatkichlari (real ma'lumotlar asosida)³

№	Yo'nalish	Ko'rsatkich	Real ma'lumot (raqamlar)	Tahlil (ilmiy izoh)
	PPP	Qonunchilik asoslari	2019-yil – PPP to'g'risidagi qonun	PPP tizimi institutsional asosga ega bo'ldi
	PPP	Investitsiya hajmi	2023-yilda 1,6 mlrd dollar	Xususiy sektor ishtiroki ortmoqda
	PPP	Prognoz hajmi	2025–2030: 30 mlrd dollar+	PPP strategik investitsiya instrumentiga aylandi
	PPP	Loyihalar soni	2023-yilda 6 ta yirik loyiha	Yirik infratuzilma loyihalari kengaymoqda
	PPP	Soha qamrovi	Energetika, transport, sog'liqni saqlash	Ko'p tarmoqli boshqaruv samaradorligi
	Klaster	IT Park kompaniyalari	2 800+ rezident	Innovatsion muhit shakllangan
	Klaster	Bandlik	38 600 ish o'rni	Ijtimoiy samaradorlik oshmoqda
	Klaster	Eksport geografiyasi	90 ta davlat	Global integratsiya kuchaygan
	Klaster	Tarmoq qamrovi	Qishloq xo'jaligi, sanoat, IT	Tizimli iqtisodiy rivojlanish
	Integratsiya	PPP + Klaster ta'siri	Investitsiya + innovatsiya sintezi	Boshqaruv samaradorligi sezilarli oshadi

Mazkur jadval O'zbekistonda PPP va klaster mexanizmlarining rivojlanish ko'rsatkichlarini real ma'lumotlar asosida aks ettirib, ularning boshqaruv tizimiga ta'sirini kompleks tarzda yoritadi. Keltirilgan raqamlar ushbu mexanizmlarning iqtisodiy va institutsional ahamiyatini yaqqol tasdiqlaydi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, PPP mexanizmi orqali yirik investitsiyalarni faol jalb etish imkoniyati kengayib, infratuzilma va xizmatlar sifati izchil oshib bormoqda. Shu bilan birga, klaster tizimi innovatsiyalarni tezkor joriy etish, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish va bandlik darajasini ko'paytirishga xizmat qilmoqda.

Mazkur mexanizmlarning o'zaro integratsiyasi natijasida boshqaruv samaradorligi mustahkamlanib, iqtisodiy o'sish sur'atlari barqarorlashmoqda hamda global raqobatbardoshlik darajasi sezilarli darajada oshmoqda.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, yashil investitsiyalar, davlat-xususiy sheriklik (PPP) va klaster mexanizmlarining o'zaro uyg'unlashuvi boshqaruv samaradorligini oshirishda muhim kompleks omil hisoblanadi.

Yashil investitsiyalar orqali ekologik barqarorlikni ta'minlash, resurslardan oqilona foydalanish va energiya samaradorligini oshirish imkoniyatlari kengayadi. Bu esa uzoq muddatli iqtisodiy o'sish uchun mustahkam asos yaratadi. PPP mexanizmlari davlat va xususiy sektor o'rtasida samarali hamkorlikni rivojlantirish, investitsiya hajmini oshirish va infratuzilma loyihalarini jadallashtirishga xizmat qiladi. Natijada moliyaviy yuk muvozanatlashadi, xizmatlar sifati va tezligi oshadi hamda iqtisodiy tizimning raqobatbardoshligi mustahkamlanadi.

Klaster yondashuvi esa ishlab chiqarish, ilm-fan va xizmat ko'rsatish subyektlari o'rtasida integratsiyani kuchaytirib, innovatsiyalarni jadallashtiradi va qo'shilgan qiymatni oshiradi. Bu orqali hududiy rivojlanish faollashadi, resurslardan

birgalikda samarali foydalanish imkoniyatlari kengayadi hamda xarajatlar optimallashtiriladi.

Shuningdek, ushbu uch mexanizmning integratsiyasi natijasida iqtisodiy, ekologik va institutsional samaradorlik bir vaqtning o'zida ta'minlanadi. Ularning uyg'un qo'llanilishi boshqaruv tizimlarining moslashuvchanligi va samaradorligini oshirib, barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi.

Umuman olganda, yashil investitsiyalar, PPP va klaster mexanizmlarini kompleks joriy etish orqali milliy iqtisodiyotning barqarorligi, raqobatbardoshligi va ekologik xavfsizligini ta'minlash mumkin. Shu bois, ushbu yo'nalishda institutsional mexanizmlarni izchil takomillashtirish, investitsiya muhitini yanada yaxshilash va innovatsion yondashuvlarni keng joriy etish ustuvor vazifa sifatida namoyon bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. United Nations Environment Programme. *Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication*. – UNEP, 2011.
2. United Nations. *Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. – New York, 2015.
3. World Bank. *Green Finance and Development Report*. – Washington DC, 2018.
4. Organisation for Economic Co-operation and Development. *Green Growth Indicators*. – Paris, 2017.
5. World Bank. *Public-Private Partnerships Reference Guide*. – Washington DC, 2017.
6. Asian Development Bank. *Public-Private Partnership Handbook*. – Manila, 2020.
7. Michael Porter. *The Competitive Advantage of Nations*. – New York: Free Press, 1990.
8. Mercedes Delgado, Michael Porter, Scott Stern. *Clusters and Economic Performance*. – Journal of Economic Geography, 2014.
9. Organisation for Economic Co-operation and Development. *Financing Climate Futures: Rethinking Infrastructure*. – Paris, 2018.
10. World Bank. *Infrastructure Finance and PPPs in Emerging Economies*. – 2019.
11. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. *Yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi materiallari*. – Toshkent, 2023.

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2025. № 9

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100